

Wiarygodność w sieci

scenariusz lekcji dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych

Autorzy: dr Oliwia Tarasewicz-Gryt,
dr Łukasz Srokowski

Kontakt:

Stowarzyszenie "Miasta w Internecie"

ul. Krakowska 11a

33-100 Tarnów

tel.: +48 14 628 42 10, 688 80 12

fax: +48 14 628 43 11

Artur Krawczyk

tel. +48 502 357 587

Więcej informacji na temat projektu:
CYFROWOBEZPIECZNI.pl - Bezpieczna Szkoła Cyfrowa,
na stronie www.cyfrowobezpieczni.pl

Więcej informacji na temat Stowarzyszenia "Miasta w Internecie"
na stronie www.fabrykaprzyszlosci.pl

Projekt jest współfinansowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w ramach zadania publicznego "Poprawa kompetencji pracowników szkoły, uczniów i ich rodziców w zakresie bezpiecznego korzystania z cyberprzestrzeni oraz reagowania na zagrożenia"

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska

– Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwory zależne będą również obejmowane tą samą licencją. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/>

O projekcie Cyfrowobezpieczni.pl

Projekt „Cyfrowobezpieczni.pl – Bezpieczna Szkoła Cyfrowa”, nazywany dalej Cyfrowobezpieczni.pl jest współfinansowany ze środków budżetu państwa otrzymanych od Ministra Edukacji Narodowej w ramach rządowego programu „Bezpieczna +” mającego na celu wspomaganie organów prowadzących szkoły w zapewnianiu bezpiecznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach w latach 2015-2018.

Projekt ten ma stanowić odpowiedź na problemy związane z coraz silniejszą obecnością technologii cyfrowych w życiu uczniów. Ze względu na bardzo dużą złożoność tego tematu, konieczne było zaplanowanie działań, które będą w systemowy sposób dotykały wszystkich aspektów zetknięcia się świata cyfrowego i polskiej szkoły.

Temat ten ma bowiem co najmniej dwa oblicza. Z jednej strony komputery, smartfony i ciągły dostęp do Internetu prowadzą do pojawiania się wielu zupełnie nowych zagrożeń, na które nie są przygotowane ani dzieci, ani rodzice ani system oświatowy. Z drugiej strony mądre wykorzystywane narzędzi cyfrowych w edukacji może prowadzić do bardzo dobrych efektów: większego zaangażowania uczniów, lepszych wyników edukacyjnych, rozwoju ciekawszego i bardziej aktywizującego środowiska nauki. Obie strony problemu są więc istotne dla szkoły i konieczne jest dobre wyważenie działań, tak aby zabezpieczyć dzieci przed zagrożeniami, a jednocześnie nie zniechęcić ich do korzystania z narzędzi cyfrowych.

Jak wynika z badań socjologów, obecność świata cyfrowego działa jako swoisty „wzmocniacz” dla tego, co dzieje się w szkole. Jeżeli szkoła pracuje dobrze, nauczyciele odpowiednio dobierają metody pracy do potrzeb uczniów i umieją wesprzeć ich w rozwoju, wykorzystywanie narzędzi cyfrowych może wzmocnić efekty pracy szkoły. Jednak, jeżeli między uczniami relacje są złe, oparte na braku empatii i życzliwości, narzędzia cyfrowe mogą być katalizatorem wielu negatywnych zjawisk, takich jak nękanie, izolowanie i agresja rówieśnicza. Tak więc, gdy myślimy o zagrożeniach bezpieczeństwa uczniów, nie same narzędzia cyfrowe są kluczowym problemem, ale zjawiska, które eskalują.

Projekt Cyfrowobezpieczni.pl ma na celu zaproponować szkołom systemowe rozwiązania, które pozwolą lepiej wykorzystywać narzędzia cyfrowe dla wspierania rozwoju uczniów, przy jednoczesnym zapewnieniu dzieciom bezpieczeństwa i nauczaniu ich zasad mądrego korzystania z Internetu i urządzeń cyfrowych.

W ramach projektu:

- Odbędzie się blisko 2500 spotkań w szkołach, w ramach Szkolnych Dni Bezpieczeństwa Cyfrowego. W trakcie każdego takich Dni będą miały miejsce spotkania z dyrekcją, nauczycielami oraz uczniami, przeprowadzone przez edukatorów projektu.
- Zrealizowane zostaną 3 edycje konkursu „Jesteśmy Cyfrowobezpieczni!”, w ramach których szkoły będą mogły wygrać cenne nagrody, w tym pełne wyposażenie nowoczesnej pracowni informatycznej.
- Powstaną specjalne punkty konsultacyjne dla dyrektorów szkół, nauczycieli i rodziców.
- Odbędą się 3 Ogólnopolskie Konwenty Bezpiecznej Szkoły, na które zaproszeni będą nauczyciele z całej Polski.
- Przeprowadzone zostaną szkolenia dla blisko 2500 szkolnych liderów bezpieczeństwa cyfrowego.
- Powstanie portal Cyfrowobezpieczni.pl, na którym dostępne będą wszelkie materiały projektowe, w tym 24 scenariusze lekcji dla 4 etapów edukacyjnych, materiały multimedialne i kursy e-learningowe dla nauczycieli.

Niniejszy scenariusz stanowi więc tylko część szerszego projektu – dlatego też zachęcamy Cię do zapoznania się z pozostałymi materiałami projektowymi, dostępnymi również na portalu **Cyfrowobezpieczni.pl**

Spis treści

Wprowadzenie	2
--------------	---

Scenariusz

Metody pracy	3
Cel lekcji	3
Efekty kształcenia	4
Do przygotowania przed lekcją	5
Przebieg lekcji	5
Załącznik 1: Cztery kryteria wiarygodności	8
Metody pracy	9
Metoda projektu	9
Dyskusja moderowana	9
BYOD	9

Materiały dodatkowe

Jak weryfikuje informacje nauczyciel, a jak uczeń	10
Co to jest Web 2.0 i czy można jej ufać?	11
Jak zapewnić trafność wyszukiwania	11
Użycie słów kluczowych jako sposób na wyszukanie dokładnie tego, co chcemy	11
Zmiana formuły prac domowych	12
Współpraca z rodzicami	12
Zadania rozwojowe dla nauczyciela i literatura dodatkowa	13

Wprowadzenie

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych mogą już w pełni świadomie uczestniczyć w społeczeństwie informacyjnym. Ich kompetencje cyfrowe są na tym etapie przeważnie bardzo dobrze rozwinięte, jednak nie zawsze idzie to w parze z pozostałymi umiejętnościami i wiedzą.

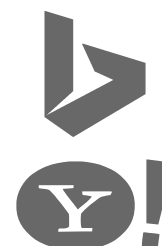
Kompetencje cyfrowe to umiejętność funkcjonowania, uczenia się i pracy w społeczeństwie cyfrowym. Są one powiązane z kompetencjami informacyjnymi, czyli umiejętnością:

- ▶ Określenia potrzeb informacyjnych („czego szukam? co chcę wiedzieć?”).
- ▶ Odnalezienia informacji („gdzie będę szukać?”).
- ▶ Poddania jej ocenie („czy jest wiarygodna?”, „czy jest zrozumiała?”, „czy jest aktualna?”, „czy jest na temat?” itd.),
- ▶ Umiejętnego zorganizowania informacji.
- ▶ Wykorzystania z poszanowaniem prawa i etyki.

Dla większości uczniów szkół ponadgimnazjalnych głównym źródłem informacji jest Internet. Korzystają z niego codziennie. Wyparł inne media, także telewizję. Dla uczniów w tym wieku Internet to coś więcej niż tylko źródło informacji, to także naturalne środowisko, w jakim funkcjonują. Służy głównie do komunikacji z rówieśnikami - używa go do tego 70% uczniów. Często wykorzystują Internet do odrabiania prac domowych. Ponad połowa uczniów często lub bardzo często korzysta z zasobów Wikipedii. Sprawnie wykorzystują technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) przy zdalnych pracach zespołowych (współpracując najczęściej w grupach na Facebooku).

Badanie tzw. dojrzałości cyfrowej polskich uczniów szkół ponadgimnazjalnych przeprowadzone w 2012 r. Wykazało jednak m.in., że uczniowie wykorzystują narzędzia i zasoby internetowe w mało innowacyjny i kreatywny sposób. Powszechne jest wykorzystywanie mało wartościowych informacji, pobieranie gotowych prac ze specjalnie w tym celu stworzonych stron. Uczniowie wykorzystują także wirtualne społeczności, bazując przy przygotowywaniu się do lekcji i sprawdzianów na zagadnieniach opracowywanych przez innych uczniów, bezkrytycznie je powielając. Wykazują także wysoki stopień zaufania wobec treści zawartych w sieci i nieumiejętność, a także niechęć do ich weryfikowania.

Wiarygodność rzadko jest czynnikiem brany przez uczniów pod uwagę przy ocenie informacji, częściej jest to szybkość i łatwość jej odnalezienia. Uczniowie są skłonni wierzyć informacjom opatrzonym dobrymi grafikami, wzbogaconym materiałem multimedialnym i są to dla nich czynniki ważniejsze niż jakość informacji. Bardzo ufają informacjom multimedialnym - głównie filmom. Jakość jest w ich przekonaniu powiązana bardziej z wizualną a nie z merytoryczną warstwą strony czy portalu. Pozorna łatwość i szybkość wyszukiwania sprawia, że uczniowie nie zawsze posługują się takimi kryteriami oceny informacji zawartej w Internecie, jak: aktualność, dokładność, wszechstronność, stopień zaufania źródła czy obiektywizm. Nie doceniają także wagi innych źródeł i nie porównują informacji z sieci z tymi, które mogliby znaleźć w książce, słowniku lub specjalistycznej publikacji.

Aby Internet stał się realnym wsparciem zarówno dla ucznia, jak i nauczyciela konieczne jest rozwijanie zarówno kompetencji informacyjnych, jak i cyfrowych.

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych potrzebują więc umiejętności, które pozwolą im skutecznie wyszukiwać i weryfikować informacje znalezione w Internecie. Powinny one wykraczać daleko poza samą tzw. dojrzałość technologiczną (czyli umiejętność obsługi urządzeń) i zdolności informatyczne.

Uczeń wymaga wsparcia, zarówno w zakresie poszerzania wiedzy oraz kształtowania konkretnych umiejętności, jak i pogłębiania świadomości mechanizmów rządzących medium, jakim jest Internet.

Jeśli nastolatki nie będą kształcić tych umiejętności, staną się podatni na manipulację. Nie będą też dobrze poinformowanymi członkami społeczeństwa, co w czasach, gdy dostęp do informacji jest tak łatwy, stanowi kluczową kompetencję zarówno w życiu społecznym jak i na rynku pracy.

Scenariusz lekcji

Niniejsza lekcja przeznaczona jest dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Rekomendujemy przeprowadzenie jej w pierwszej klasie, powinna jednak pozwolić osiągnąć założone cele także w klasach starszych.

Lekcja opiera się na jednym, dość prostym do zorganizowania, zadaniu. Przedstawisz uczniom materiał (np. film na YouTube albo artykuł na blogu), a ich zadaniem będzie zweryfikować jego prawdziwość, wykorzystując w tym celu inne informacje, dostępne w Internecie.

Metody pracy

Podstawową metodą wykorzystywaną na lekcji jest metoda projektu – uczniowie będą mieli za zadanie zrealizować krótki projekt w trakcie trwania lekcji i przedstawić jego wyniki na forum. Więcej na temat metod wykorzystywanych podczas tej lekcji znajdziesz w części „Informacje metodyczne”.

Cel lekcji

Celem lekcji jest wykształcenie u uczniów świadomości, że nie można ufać wszystkim treściom zawartym w Internecie oraz poznanie czterech najważniejszych kryteriów, którymi należy kierować się, oceniając wiarygodność treści znalezionych w sieci.

Uczeń po lekcji będzie miał potrzebę weryfikacji faktów, a także umiał ocenić wiarygodność strony internetowej.

Efekty kształcenia

W zakresie wiedzy:

uczniowie wiedzą, że nie należy bezkrytycznie ufać treściom zawartym w Internecie

uczniowie znają sposoby weryfikacji stron internetowych i zawartych w nich treści

W zakresie umiejętności:

uczniowie potrafią weryfikować informacje dzięki ocenie wiarygodności ich źródła

uczniowie potrafią skutecznie wyszukiwać informacje, potwierdzające lub kwestionujące informacje pozyskane z innych źródeł

W zakresie postaw:

uczniowie mają potrzebę weryfikacji informacji
uczniowie widzą korzyści z umiejętności oceny wiarygodności informacji

uczniowie są przygotowani do krytycznego odbioru treści zamieszczanych w Internecie

Do przygotowania przed lekcją

W trakcie lekcji uczniowie będą musieli wyszukiwać na bieżąco informacje w Internecie. W zależności od wyposażenia szkoły i możliwości uczniów, zajęcia mogą się odbywać w pracowni informatycznej lub też uczniowie mogą pracować na własnym sprzęcie, jeżeli taki mają. Minimum, niezbędne do sprawnego przeprowadzenia lekcji to jedno urządzenie na każdą czwórkę uczniów, aczkolwiek optymalny układ to jeden komputer / tablet podłączony do Internetu na każdego z uczniów.

Przed lekcją znajdź w Internecie jakiś materiał, dotyczący przedmiotu, którego uczysz – może być to film na YouTube, może też być tekst dostępny np. na blogu albo artykuł opublikowany na jakimś portalu. Kluczowe jest to, aby materiał ten zawierał błędy merytoryczne, najlepiej dość poważne. Zadaniem uczniów w trakcie lekcji będzie bowiem zweryfikować prawdziwość dostarczonego przez Ciebie materiału i wskazać błędy.

Idealnym materiałem byłby krótki film, dostępny np. w serwisie YouTube – multimedia bardzo dobrze działają na uczniów, a jednocześnie rzadko są przez nich kwestionowane pod kątem prawdziwości przekazu. Jeżeli będzie Ci ciężko znaleźć coś takiego, poszukaj tekstu pisanego. Internet jest niestety pełen informacji błędnych i nieprawdziwych, więc z pewnością uda Ci się coś znaleźć. Możesz też wykorzystać okazję i dać uczniom do analizy materiał na temat, który będziesz z nimi przerabiać na swoim przedmiocie – więcej się nauczą.

Gdy już znajdziesz materiał, postaraj się odnaleźć w Internecie (najlepiej przy wykorzystaniu wyszukiwarki, np. Google) informacje, pozwalające zweryfikować jego prawdziwość. Upewnij się, że informacje te będą na tyle łatwo dostępne, że uczniowie również będą w stanie zrobić to samo – jeżeli będzie to niemożliwe, być może warto wybrać inny materiał, łatwiejszy do zweryfikowania.

W opisie przebiegu lekcji zakładamy, że pokazywać będziesz uczniom film – jeżeli zdecydujesz się na tekst pisany, zmodyfikuj odpowiednie zapisy scenariusza.

Przebieg lekcji

5 min.

Sprawy organizacyjne i wprowadzenie

- 1 Sprawdzenie obecności.
- 2 Inne sprawy organizacyjne.
- 3 Poproś uczniów, aby nie włączali jeszcze komputerów, a jeżeli już to zrobili, niech je wyłączą.

5 min.

Kryteria wyszukiwania informacji

- 4 Zapytaj uczniów, komu z nich zdarzyło się korzystać z Internetu przy odrabianiu zadań domowych.
- 5 Policz odpowiadających – zapewne będzie to większość klasy, jeżeli nie wszyscy. Zapytaj teraz uczniów, jak sądzą, czy wszystkie informacje w Internecie są wiarygodne. Podyskutuj z nimi chwilę na ten temat, a jeżeli pojawią się błędne opinie, pozwól skorygować je innym uczniom, zanim sam je ocenisz.
- 6 Powiedz uczniom, że za chwilę ich zadaniem będzie ocenić prawdziwość informacji, zawartych w materiale, który im pokażesz.
- 7 Powiedz, że aby zrobić to dobrze, powinni kierować się rzetelnymi kryteriami. Zapytaj ich, jakie to powinny być kryteria. Wypisuj na tablicy te propozycje kryteriów, które będą prawdziwe. Możesz kierować się przy tym wskazówkami z załącznika 1.
- 8 Jeżeli uczniowie nie podadzą któregoś z kryteriów opisanych w załączniku 1, Ty o nich powiedz i również zapisz je na tablicy.

5 min.

Projekt: weryfikacja informacji

- 9 Gdy skończycie dyskusję, powiedz uczniom, że teraz włączysz im film, który chciałbyś, aby obejrzel krytycznie.
- 10 Włącz film, przygotowany wcześniej przed lekcją.
- 11 Podziel uczniów na czteroosobowe grupy i powiedz, że teraz ich zadaniem będzie sprawdzić, czy informacje, zawarte w tym filmie są prawdziwe. Wyświetl na rzutniku tytuł filmu lub link do niego, aby mogli go sami wyszukać.
- 12 Pozwól uczniom teraz włączyć komputery.
- 13 Wybierz jeden fakt, który został błędnie przedstawiony w filmie. Poproś wszystkich uczniów, aby spróbowali, przy wykorzystaniu wyszukiwarki Google sprawdzić, czy jest to prawda (dobrze, aby było to coś łatwego do odnalezienia).

14 Gdy uda im się dowiedzieć, jak jest naprawdę, powiedz, że ich zadaniem jest teraz odnaleźć inne błędy, występujące w przedstawionym im filmie. Daj im na to 15 minut – poproś, aby wszystkie odnalezione błędy notowali, bo na koniec będą mieli za zadanie je przedstawić.

15 Możesz też dodać, że wygra grupa, która znajdzie w filmie najwięcej błędów. ☺

16 Obserwuj jak uczniowie pracują. Jeżeli uznasz to za właściwe, możesz zasugerować, że mogą np. podzielić się pracą i dwie osoby mogą wyszukiwać różne informacje jednocześnie.

17 Gdy minie dany im czas, poproś kolejne grupy o szybkie przedstawienie co znaleźli. Nie ma to mieć formy prezentacji, mogą mówić z miejsc, gdzie siedzą – chodzi o szybki raport.

15 min.

Podsumowanie

18 Podsumuj lekcję. Spytań uczniów, co teraz zmieniają w sposobie wyszukiwania informacji w Internecie.

19 Jeżeli wystarczy Ci czasu, jako uzupełnienie lekcji, włącz uczniom film dołączony do scenariusza. Jeżeli nie, powiedz im, gdzie mogą go znaleźć i poproś o jego obejrzenie w ramach zadania domowego.

Załącznik 1: Cztery kryteria wiarygodności

Dla uczniów rozpoznanie, które strony i portale uznawać za wiarygodne może być dość trudne. Nawet, jeżeli w trakcie lekcji uda Wam się omówić kilkanaście różnych stron, będzie to tylko niewielka część dostępnych w sieci zasobów; co więcej, popularność witryn w Internecie zmienia się niezwykle szybko, w efekcie strony będące na topie wśród uczniów pierwszej klasy w tym roku mogą się zdezaktualizować do czasu ukończenia przez nich gimnazjum. Dlatego też najważniejszym wątkiem, który należy poruszyć w trakcie rozmowy są kryteria wiarygodności. Warto, aby pojawiły się następujące:

1

Czy ktoś sprawdza / weryfikuje treści dostępne na stronie

Jest to kluczowa różnica, na przykład pomiędzy Wikipedią a serwisem Sciaga.pl – na Wikipedii istnieje bardzo złożony mechanizm poprawiania i sprawdzania wpisów przez innych użytkowników, tymczasem treści opublikowane na serwisie Sciaga.pl nie podlegają żadnemu sprawdzeniu, poprzez co mogą znaleźć się tam informacje albo kompletnie nieprawdziwe, albo przynajmniej mocno uproszczone.

Czy strona odsyła do źródeł

Choć nie każde źródło jest wiarygodne, sam fakt, że autor trudził się podaniem jakichkolwiek odniesień źródłowych, jest już ewidentnym plusem i pozwala wyżej ocenić wiarygodność lektury.

Kto jest autorem treści

Jeżeli można sprawdzić tożsamość autora treści zamieszczonych na stronie, podnosi to jej wiarygodność, choć oczywiście nie jest żadną gwarancją. Jeżeli autor jest ekspertem w dziedzinie, którą opisuje (np. jest naukowcem, albo ma duże doświadczenie zawodowe), wiarygodność strony rośnie znacznie bardziej.

Kto nadzoruje stronę

Jeżeli strona jest prowadzona przez instytucję istniejącą i szanowną także w prawdziwym świecie (np. uczelnię, wydawnictwo naukowe, poważną firmę, znane stowarzyszenie) szansa na to, że znajdą się na niej informacje nieprawdziwe znacząco maleje. Kluczowe jest tutaj jednak to, czy firma ta gwarantuje weryfikację treści – o ile bowiem np. Facebook jest wielką firmą, nie daje gwarancji, że jakiegolwiek informacje na nim podane są prawdziwe, bowiem ich autorami są użytkownicy, a firma Facebook Inc. w żaden sposób nie weryfikuje i nie ocenia ich rzetelności. Dlatego kryterium to działa wyłącznie w przypadku stron instytucji, które w oczywisty sposób gwarantują jakość zamieszczanych na ich serwisach informacji.

Najbardziej wiarygodne są artykuły naukowe publikowane w czasopiśmie z tzw. Listy Filadelfijskiej, dostępne np. za pomocą wyszukiwarki Google Scholar (www.scholar.google.pl). Są one bowiem pisane przez ekspertów w danej dziedzinie, weryfikowane przez innych naukowców, podają zwykle liczne źródła i są nadzorowane przez komitety naukowe lub wydawnictwa.

Po drugiej stronie skali znajdują się anonimowe źródła, takie jak np. portal Zapytaj.onet.pl czy samosia.pl, na których publikowane informacje są anonimowo lub pod pseudonimem, nikt ich nie sprawdza, nie ma zwykle podanych żadnych źródeł, a wydawca portalu jednoznacznie informuje, że nie daje żadnej gwarancji wiarygodności przedstawianych treści.

Metody pracy

Metoda projektu

Projekt to pewna strategia zadaniowo-problemowa. Głównym założeniem tej metody jest samodzielna praca uczniów. Podczas tej lekcji uczniowie realizują projekt w grupie. Zadanie jest zadaniem praktycznym i polega na odkryciu błędów w prezentowanym filmie/tekście. Uczniowie stawiają cele spójne z rozwiązywanym problemem i poszukują rozwiązań problemów samodzielnie szukając odpowiedzi na pytanie o wiarygodność informacji. Następnie wyszukując prawidłowe odpowiedzi. Uczą się dzięki temu pracować zespołowo, dzielić się pracą i wspierać się wzajemnie.

Dyskusja moderowana

Jest to aktywna metoda nauczania, wykorzystująca fakt, iż uczniowie chętnie dyskutują na tematy, które są dla niej ważne. Dlatego istotne jest, by temat, jaki zostanie zadany przed zajęciami angażował ich. Najbardziej angażujące tematy to:

- ▶ takie które mają wpływ na nasze życie,
- ▶ tematy aktualne (dlatego możesz zmodyfikować zadanie, jeśli pojawi się taki temat, który będzie akurat „na czasie” i zaangażuje uczniów),
- ▶ tematy kontrowersyjne,

Prowadzenie efektywnej dyskusji jest bardzo cenną umiejętnością. Aby uczniowie chętnie zabierali głos w dyskusji, musi panować atmosfera wzajemnego zaufania. Uczniowie muszą być pewni, że nie zostaną negatywnie ocenieni przez rówieśników, dlatego na początku warto wprowadzić w klasie zasady kulturalnej dyskusji:

- ▶ nie przerywamy sobie,
- ▶ nie przekrzykujemy się,
- ▶ nie oceniamy kolegi tylko jego wypowiedź - zamiast „jesteś głupi” można powiedzieć „nie zgadzam się z tym co mówisz, ponieważ...”,

Nauczyciel powinien zachęcać uczniów do aktywnego uczestnictwa, być moderatorem, osobą, która dba o jej przebieg. Nie powinien jednak oceniać wypowiedzi jako błędnej, korygować jej zbyt prędko. Lepiej poczekać na reakcję klasy. Jeśli nie nastąpi, można sprostować błędną wypowiedź ucznia.

Skrót od angielskiego „Bring Your Own Device” czyli „Przynieś Swoje Urządzenie”.

Jeśli nie mamy możliwości przeprowadzenia tej lekcji w sali komputerowej, możemy poprosić uczniów, by skorzystali z własnych urządzeń - telefonów lub tabletów i tam wyszukiwali informacje.

Warunkiem udanej lekcji z zastosowaniem tej metody jest sprawnie działająca szkolna sieć.

Warto wdrożyć też pewne zasady przed lekcją, np.:

nie używamy urządzeń do celów prywatnych w czasie lekcji

wykorzystujemy szkolną sieć tylko do celów edukacyjnych

Zastosowanie tej metody nie jest próbą przerzucenia na uczniów i ich rodziców ciężaru zaopatrzenia w sprzęt do realizacji celów dydaktycznych, wychodzi natomiast z założenia, że uczniowie mają swój sprzęt i potrafią z niego sprawnie korzystać. Jeśli nie wszyscy uczniowie sprzęt posiadają lub chcą go przynosić do szkoły, praca w grupach czteroosobowych powinna ten problem rozwiązać - minimum wymagane przy realizacji tej lekcji to jedno urządzenie na grupę. Optymalna ilość urządzeń dla dobrej współpracy to po jednym na każdego ucznia.

Jak weryfikuje informacje nauczyciel, a jak uczeń

Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych są reprezentantami pokolenia tzw. cyfrowych tubylców. Technologie informacyjne oraz sieciowość komunikacji stanowią ich naturalne środowisko życia. Nauczyciele, jako reprezentanci nieco starszego pokolenia, są co najwyżej cyfrowymi migrantami, którzy nauczyli się wykorzystywać technologię. Determinuje to nie tylko sposób korzystania z technologii, ale i myślenia, a zatem również sposoby korzystania z informacji.

Większość dorosłych umiała weryfikować informacje w tradycyjnych źródłach jeszcze przed pojawieniem się Internetu. W konsekwencji stosują te same metody w nowych mediach. Ich doświadczenie bardzo różni się od doświadczenia uczniów, którzy mają styczność z Internetem od najmłodszych lat. Zgodnie z wynikami badań, dorośli (nauczyciele) posługują się z reguły informacjami, które są trafne, aktualne, obiektywne, wiarygodne, sprawdzone, zrozumiałe i związane z tematem.

Uczniowie najczęściej rozważają czy informacja ma związek z tematem, czy jest interesująca i łatwa do wykorzystania zaś mniej wagi przywiązują do tego, czy źródło jest wiarygodne, czy jest czytelna i zrozumiała oraz aktualna.

Informacja jest dla nich bardziej wiarygodna, jeśli możemy odnaleźć ją w kilku źródłach. Uczniowie reprezentują tutaj tzw. „podejście kontekstowe”. Na przykładzie mediów działa to tak: jeśli tę samą informację przekażą wiadomości telewizyjne, portale internetowe i stacja radiowa, to jest ona uznana za bardziej wiarygodną.

W Internecie nie zawsze się to potwierdza, ponieważ mamy w nim do czynienia z bezkrytycznym cytowaniem źródeł, uznanych za wiarygodne lub lepiej poinformowane. To zjawisko jest znane także w środowisku dziennikarzy, którzy powinni szczególnie krytycznie odnosić się do informacji, tymczasem mniejsze portale i gazety internetowe cytują większe, zakładając że tamte są lepiej poinformowane. W Internecie, szczególnie na portalach społecznościowych, zdarza się też, że ktoś powołuje się na badania, uznając je za autorytety, tymczasem nie zadaje sobie trudu by zweryfikować to źródło. Jeśli znajdzie naśladowców, taka informacja rozprzestrzenia się w sieci, pojawia w wielu miejscach, choć wcale nie musi być prawdziwa. Przykładem mogą być rozprzestrzeniające się szybko pogłoski o śmierci znanej osoby.

Co to jest Web 2.0 i czy można jej ufać?

Młodzi użytkownicy Internetu korzystają głównie z serwisów społecznościowych. Są to tak zwane serwisy Web 2.0. Czym różni się od Web 1.0?

Web 2.0 nie jest nową www czy „nową wersją Internetu”, tylko zupełnie innym sposobem wykorzystania jego dotychczasowych zasobów, innym rodzajem interakcji pomiędzy właścicielem serwisu a jego użytkownikami. Treści są tworzone przez użytkownika, który może w sposób twórczy podchodzić do innych zasobów sieci, dokonywać przeróbek, dzielić się publicznie swoją opinią, komentować itd. Nie trzeba wcale odrzucać z założenia serwisów typu Web 2.0 i blogów, jeśli potrafimy zweryfikować ich wiarygodność, posługując się omówionymi wcześniej kryteriami.

Web 2.0 to zmiana sposobu interakcji w sieci - z odbiorcy przeradzamy się w aktywnego użytkownika. Istnieje na to określenie prosument. To zlepek dwóch słów: producent i konsument. W serwisach Web 2.0 to użytkownicy przy pomocy dostępnej technologii (coraz łatwiejszej w obsłudze) stają się twórcami, redaktorami oraz producentami filmowymi treści zamieszczanych w Internecie. Takim prosumentem może być każdy, nawet kilkulatek, zatem nietrudno odgadnąć jakie zagrożenia czyhają w sieci, jeśli chodzi o wiarygodność treści współtworzonych przez użytkowników Internetu.

Na drugim biegunie znajdują się internetowe media reprezentujące „starą generację” czyli strony internetowe, na których treści publikowane są przez właścicieli, nie można ich modyfikować, nawet jeśli można je komentować, to wyłącznie od autora zależy czy np. dokona zmiany. To także strony internetowe firm, mediów tradycyjnych, instytucji naukowych, rządowych, samorządowych, edukacyjnych itd.

Jak zapewnić trafność wyszukiwania

Nawet starsi uczniowie bazują głównie na pierwszych wynikach wyszukiwania, nie modyfikują swojego wyszukiwania, warto więc pokazać im, jak to robić, np. przechodząc wspólnie przez następujący proces:

1

Sformułowanie problemu - co chcemy znaleźć? Tutaj podajemy konkretny temat i prosimy uczniów o określenie obszaru poszukiwań.

2

Stworzenie listy słów kluczowych, jakimi się posłużymy.

3

Gromadzenie informacji - wyszukiwanie w wyszukiwarce, dodawanie i/lub modyfikacja słów kluczowych zgodnie z potrzebą informacyjną.

4

Krytyczna ocena źródeł - wg podanych wcześniej kryteriów wiarygodności oraz przydatności „Czy to co znalazłem wystarczy do odpowiedzi na pytanie/problem?” „Czego jeszcze potrzebuję, by rozwiązać to zadanie?”.

5

Śledzenie ścieżki odnośników - otwieranie linków i dalsza eksploracja tematu, wykorzystująca fakt, że Internet ma strukturę sieci.

6

W razie potrzeby - zawężanie na bieżąco obszaru poszukiwań, wykluczanie zbędnych słów kluczowych, jeśli utrudnia nam to poszukiwanie relewantnych informacji.

Użycie słów kluczowych jako sposób na wyszukanie dokładnie tego, co chcemy

Słowa kluczowe to hasła, które wpisujemy w wyszukiwarkę, gdy chcemy coś odnaleźć. Podstawową umiejętnością jest określenie czego tak naprawdę szukamy, czyli określenie potrzeby informacyjnej. Drugi etap to ustalenie, jakie treści nie są nam potrzebne.

Dla przykładu - szukając w Hiszpanii wakacyjnego domu do wynajęcia wpisujemy w wyszukiwarkę np. „Domy do wynajęcia Hiszpania”. Gdy okaże się, że wyniki wyszukiwania są zbyt szerokie, bo wyświetlają się strony oferujące domy zarówno w górach, jak i nad morzem i to zarówno nad Śródziemnym, jak i nad Zatoką Biskajską, dodatkowo wyświetlają się wszystkie oferty, a nas interesuje jedynie krótkoterminowy wynajem wakacyjny, zawężamy więc wyszukiwanie. Możemy to zrobić na trzy sposoby:

— Podać większą ilość słów kluczowych, np „Domy wakacyjne do wynajęcia Hiszpania Morze Śródziemne”

— Podać bardziej precyzyjne słowa kluczowe, np. dotyczące konkretnej lokalizacji: „Domy wakacyjne Costa Brava, Blanca, del Sol, del Azahar, Dorada itp.

— Wykluczyć niektóre wyniki wyszukiwania wpisując znak „-” przed słowem kluczowym, co wykluczy tę frazę z wyszukiwania, np. „Domy wakacyjne do wynajęcia Hiszpania -Rias Baixas -Costa da Morte -Golfo Artabro -Costa Verde itd.

Gdy okaże się, że chcemy wynająć dom bez basenu, a w wynikach wyszukiwania będą się pojawiały takie oferty, wystarczy dodać jeszcze jeden wyraz opatrzonego znakiem „-”: -basen

Zmiana formuły prac domowych

Warto dostosowywać formułę prac domowych do specyfiki sposobu ich przygotowywania przez uczniów. Kiedy zadajemy uczniom zadanie i wiemy, że informacji potrzebnych do jego przygotowania będą szukać w Internecie, warto podać dodatkowo, jakich informacji oczekujemy, jak bardzo pogłębiony ma być temat.

Przykładowo, kiedy zadamy uczniom temat „Opisz wybranego króla Polski” najprawdopodobniej otrzymamy wyciąg z hasła z Wikipedii. Gdy jednak poprosimy, by opis zawierał - informacje o życiu prywatnym króla, o jego wyglądzie, o miejscu urodzenia, o tym na co zmarł, ile miał dzieci, jakie najważniejsze decyzje dla kraju podjął - wtedy skłonimy uczniów do bardziej zaawansowanej pracy z wyszukiwarką i mamy szansę autentycznie zaangażować uczniów w opracowanie tematu a nie tylko bezrefleksyjne jej przekopiowanie.

Współpraca z rodzicami

Wyszukiwania informacji w sieci nie można już dziś uniknąć. Ponieważ uczniowie korzystają przy przygotowywaniu zadań domowych z Internetu głównie w domu, konieczna jest współpraca z rodzicami.

1

Poinformuj rodziców, że w szkole odbędzie się lekcja na temat wiarygodności w Internecie. Napisz, jaki chcesz osiągnąć cel - że zależy ci na tym, by uczniowie wykorzystywali zasoby sieci w sposób twórczy, krytyczny i efektywny.

2

Jeśli komunikujesz się mailem, możesz przesłać także link do wyświetlanego filmu. Jest dostępny na platformie Cyfrowobezpieczni.pl

3

Uświadom rodzicom, np. podczas wywiadówki, jak ważne jest, by wdrażać w domu zasady efektywnego korzystania z Internetu. Nie zaszkodzi zwrócić uwagę na kwestię praw autorskich i przekopiowywania gotowych treści z Internetu.

Zadania rozwojowe dla nauczyciela i literatura dodatkowa

1

Weryfikacja informacji

Obejrzyj film, poruszający ważny problem weryfikacji informacji, jakie pojawiają się online. To wystąpienie dziennikarza, który pokazuje, jakimi środkami posługuje się w swojej pracy, by sprawdzać wiarygodność informacji pochodzących z mediów społecznościowych i jak wykorzystywać do tego (efektywnie i fachowo) media społecznościowe i inne internetowe narzędzia (film ma polskie podpisy oraz transkrypcję).

https://www.ted.com/talks/markham_nolan_how_to_separate_fact_and_fiction_online

2

Wyszukiwanie za pomocą słów kluczowych

Znajdź w sieci serwis typu Web 2.0 (np. blog, kanał na YouTube, forum tematyczne) z przedmiotu, którego uczysz lub na inny temat, który Cię interesuje. Kierując się wskazanym wcześniej kryteriami, poszukaj informacji o autorze, oceń wiarygodności treści i jakość przywoływanych źródeł.

3

Wiarygodne zasoby sieci - z czego możemy korzystać wspólnie

Rolą nauczyciela we współczesnej szkole powinno być tutaj wskazanie uczniom wartościowych źródeł internetowych. Może to robić we współpracy z uczniami, wykorzystując ich wysokie kompetencje cyfrowe i wspierając własnymi kompetencjami informacyjnymi.

Zbuduj bazę przydatnych i wiarygodnych stron, na podobieństwo biblioteki i wzbogacaj ją konsekwentnie we współpracy z uczniami.

4

Przeczytaj informacje o badaniach na temat poruszony w scenariuszu:

Kwiatkowska D., Dąbrowski M. (2012), Dojrzałość technologiczna uczniów w świetle wyników badań ankietowych, „e-mentor”, nr 1 (43). Kwiatkowska D., Dąbrowski M., (2012), Nowoczesne technologie w rozwoju szkół ponadgimnazjalnych – wyniki badań, „e-mentor”, nr 3 (45)

http://bc.ore.edu.pl/Content/352/Trendy+3+z+2012_D.+Kwiatkowska%2C+M.+Dąbrowski.pdf

Soo Young Rieh and Brian Hilligoss (2008), College Students' Credibility Judgments in the Information-Seeking Process, University of Michigan, School of Information

http://rieh.people.si.umich.edu/~rieh/papers/rieh_credibility_chapter3.pdf

A series of horizontal lines for writing notes, spanning the width of the page below the header.

cyfrowobezpieczni.pl
BEZPIECZNA SZKOŁA CYFROWA